Helena Grochola-Szczepanek

Władysław Lubaś (5 V 1932 – 9 I 2014)

Socjolingwistyka 28, 6-9

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MUZEUM HISTORII POLSKI

fot. Włodzimierz Moch

Socjolingwistyka XXVIII, 2014
PL ISSN 0208-6808

WŁADYSŁAW LUBAŚ (5 V 1932 – 9 I 2014)

9 stycznia 2014 roku zmarł profesor Władysław Lubaś, wybitny uczony, językoznawca, polonista, slawista, onomasta, socjolingwista, nauczyciel wielu pokoleń językoznawców, twórca i redaktor czasopisma *Socjolingwistyka*.

Władysław Lubaś urodził się 5 czerwca 1932 roku w rodzinie chłopskiej w Żarnowcu koło Krosna. Edukację rozpoczął w Szkole Ludowej w rodzinnej wsi, a następnie kontynuował w liceum w Jedliczu. Na jego wczesne zamiłowanie do literatury miały wpływ kontakty z dworkiem żarnowieckim, w którym w latach 1903–1910 zamieszkiwała poetka Maria Konopnicka, a następnie jej córki: Laura Pytlińska do 1936 roku i Zofia Mickiewiczowa do 1956 roku. Zainteresowania humanistyczne pojawiły się już w trakcie nauki w liceum jedlickim. W 1952 roku rozpoczął studia polonistyczne na Uniwersytecie Jagiellońskim, podczas których zajmował się językoznawstwem i literaturą. W 1956 roku uzyskał tytuł magistra na podstawie pracy z językoznawstwa napisanej pod kierunkiem Witolda Taszyckiego.

Droga zawodowa Władysława Lubasia związana była z czterema instytucjami naukowymi: Uniwersytetem Jagiellońskim, Uniwersytetem Śląskim, Instytutem Języka Polskiego PAN w Krakowie oraz Uniwersytetem Opolskim. W latach 1956–1970 pracował na Uniwersytecie Jagiellońskim jako asystent, a później adiunkt. Zajmował się historią języka polskiego, dialektologią, onomastyką i kulturą języka. Stopień naukowy doktora uzyskał w 1966 roku na podstawie onomastycznej rozprawy pt. *Nazwy miejscowe południowej części dawnego województwa krakowskiego*, napisanej pod kierunkiem Witolda Taszyckiego. W roku 1971 na podstawie pracy pt. *Słowotwórstwo południowosłowiańskich nazw miejscowych z sufiksami -ci, -ovci, -inci itp.* uzyskał stopień doktora habilitowanego w zakresie językoznawstwa slawistycznego. Z początkiem lat 70. rozpoczął pracę na Uniwersytecie Śląskim. Był pierwszym dziekanem i współtwórcą Wydziału Filologicznego, dyrektorem Instytutu Języka Polskiego, a następnie także prorektorem tejże uczelni. W latach 1979–1991 pełnił funkcję dyrektora Instytutu Języka Polskiego PAN w Krakowie. Był także kierownikiem Pracowni Socjolingwistycznej w tymże Instytucie. W 1984 roku uzyskał stopień profesora zwyczajnego. Od roku 1994 pracował na Uniwersytecie Opolskim i kierował Katedrą Slawistyki, gdzie prowadził badania nad procesami rozwojowymi języków słowiańskich. Dzięki jego staraniom utworzono tam nowe kierunki studiów: serbistykę, chorwatystykę i macedonistykę.

Władysław Lubaś należał do nielicznych językoznawców polskich posiadających obok polonistycznego wykształcenia także slawistyczne. Zdobył je w czasie studiów i pracy na Uniwersytecie Jagiellońskim od swojego mistrza Witolda Taszyckiego oraz Franciszka Sławskiego. Wiedzę slawistyczną pogłębiał i uzupełniał, przebywając na rocznych studiach serbokroatystycznych na Uniwersytecie Belgradzkim oraz w czasie kilkuletniej pracy lektora i wykładowcy języka polskiego na Uniwersytetach w Belgradzie oraz Lublanie. Posiadał biegłą znajomość dwóch słowiańskich języków: serbsko-chorwackiego i słoweńskiego. Brał aktywny udział w życiu naukowym dwóch ważnych ośrodków naukowych byłej Jugosławii: Belgradzie i Lublanie.

Władysław Lubaś był jednym z pionierów polskiej socjolingwistyki. Jego zainteresowania socjolingwistyczne sięgają roku 1971, kiedy to odbywał się 30. Zjazd PTJ w Krakowie. Podczas Zjazdu zostały przedstawione po raz pierwszy w Polsce obszerne informacje o przedmiocie, metodach i stanie badań socjolingwistyki. W ciągu następnych kilku lat rozwinął koncepcję socjolingwistyczną oraz stworzył na Uniwersytecie Śląskim nowoczesny, interdyscyplinarny profil humanistyki, integrujący specjalistów różnych dziedzin i kształcący humanistów o szerokich zainteresowaniach. Wprowadził do programu językoznawstwa socjolingwistykę[1]. Zainicjował badania nad polszczyzną miejską miast Górnego Śląska i Zagłębia. W 1977 roku utworzył i redagował czasopismo naukowe *Socjolingwistykę*.

W dorobku naukowym Władysława Lubasia, liczącym około 400 publikacji (książki, artykuły, recenzje, sprawozdania)[2], występuje kilka nurtów badawczych: onomastyka polska i słowiańska, socjolingwistyka, stylistyka lingwistyczna, leksykografia, dialektologia i historia języka polskiego. Jego prace były ogłaszane w wielu krajach: Polsce, Serbii, Chorwacji, Macedonii, Słowenii, Słowacji, Czechach, Niemczech, Szwecji, Szwajcarii i Stanach Zjednoczonych. Rezultaty socjolingwistycznych badań terenowych języka miejskiego zostały opracowane w publikacjach: *Miejska polszczyzna mówiona. Metodologia badań* (1976) oraz *Teksty języka mówionego mieszkańców miast Górnego Śląska i Zagłębia*, t. 1–2 (1978–1980). Teoretyczne rozważania z zakresu socjolingwistyki i socjologii języka przedstawił w pracy pt. *Społeczne uwarunkowania współczesnej polszczyzny. Szkice socjolingwistyczne* (1979). Był popularyzatorem teorii i pragmatyki kultury języka, współautorem, wraz ze Stanisławem Urbańczykiem, *Podręcznego słownika poprawnej wymowy polskiej* (1990). Prowadzone badania języka potocznego stały się podstawą pracy pt. *Polskie gadanie. Podstawowe cechy i funkcje potocznej odmiany polszczyzny* (2003) oraz siedmiu tomów *Słownika leksemów potocznych* (2001–2014). W książce pt. *Język w komunikacji, w perswazji i w reklamie* zaprezentował system komunikacji interpersonalnej z pozycji lingwistycznej, odwołując się do teo-

[1] O początkach socjolingwistyki na Uniwersytecie Śląskim Władysław Lubaś napisał w ostatnim swoim artykule zamieszczonym w *Socjolingwistyce* 27 (2013).

[2] Szczegółowo dorobek naukowy Władysława Lubasia wraz z pełnym wykazem publikacji naukowych za lata 1957–2001 został zaprezentowany w książce pt. *Język w przestrzeni społecznej* (2002). Bibliografia prac naukowych za lata 2000–2011 oraz publikacji popularno-naukowych i publicystycznych za lata 1960–2006 znajduje się w *Studiach socjolingwistycznych* (2013).

rii komunikacji, socjologii i psychologii (2006). Rezultaty badań nad językami słowiańskimi zostały przedstawione m.in. w opracowaniach: *Studije iz srpske i južnoslovenske onomastike i sociolingvistike* (2002) oraz *Komparacja współczesnych języków słowiańskich*, t. 4: *Polityka językowa* (2009). Najważniejsze rozprawy dotyczące badań i metod socjolingwistycznych, które były publikowane od lat 70. ubiegłego wieku do 2011 roku w różnych wydawnictwach polskich i zagranicznych, zostały zebrane przez Władysława Lubasia i wydane tuż przed śmiercią w *Studiach socjolingwistycznych* (2013).

Władysław Lubaś działał w wielu towarzystwach, organizacjach i redakcjach naukowych. Był organizatorem i od 1975 roku pierwszym przewodniczącym Komisji Socjolingwistycznej afiliowanej przy Międzynarodowym Komitecie Slawistów. Przez wiele lat był członkiem Komisji Kultury Języka Komitetu Językoznawstwa PAN, Polskiego Towarzystwa Fonetycznego, Polskiego Towarzystwa Językoznawczego, Komisji Językoznawstwa PAN oddział w Katowicach, Komisji Językoznawstwa PAN oddział w Krakowie. Był redaktorem czasopisma *Socjolingwistyka* (IJP PAN) oraz serii Prac Naukowych Instytutu Języka Polskiego PAN w Krakowie. Wchodził w skład zespołów redakcyjnych międzynarodowych pism naukowych: *Linguistica Silesiana* (PAN), *Onomastica* (IJP PAN), *Polonica* (IJP PAN), *Studia Linguistica Polono-Jugoslavica* (PAN i MANU Skopie), *Stylistyka* (PAN i Uniwersytet Opolski).

Profesor Władysław Lubaś wiele uwagi poświęcał działalności upowszechniającej wiedzę o języku polskim. Pisał artykuły popularnonaukowe w prasie codziennej i periodykach, m.in. w *Poglądach*, *Trybunie Robotniczej*, *Wieściach*, *Życiu Literackim*. Łącznie opublikował ok. 300 tekstów popularnonaukowych. Ponad dwadzieścia lat występował w warszawskim programie radiowym *Thesaurus, czyli skarbiec języka polskiego*. Istotą jego aktywności popularyzatorskiej było objaśnianie funkcjonowania polszczyzny w przystępny sposób.

Aktywność naukowa Władysława Lubasia była doceniana poprzez krajowe i zagraniczne gremia. Został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, tytułem Zasłużonego Nauczyciela PRL. Za zasługi dla serbokroatystyki zostały wyróżniony odznaczeniem Zasłużony dla Kultury Serbskiej, nadanym przez Ministerstwo Kultury Jugosławii w 2000 roku, a w 2006 roku — honorowym doktoratem Uniwersytetu Belgradzkiego.

Profesor redagował *Socjolingwistykę* do końca swojego życia. Ostatnie sprawy redakcyjne związane z 27 tomem omawialiśmy jeszcze w listopadzie 2013 roku. W pamięci zespołu redakcyjnego pozostanie nie tylko jako wielki uczony, ale także — życzliwy człowiek, troszczący się o swoich współpracowników.

Helena Grochola-Szczepanek
Instytut Języka Polskiego PAN, Kraków